

Proglas

sačinjen na Kongresu Novog obrazovanja

Obrazovanje-Jednakost-Emancipacija

Naše savremene utopije

<http://www.gfenlyonnais.fr/?cat=9>

Zajedničko delovanje *TNP Vilerban*

Pred nama je izbor

Da li mi, društveni akteri, prosvetni radnici i stvaraoci želimo da i dalje postoji školski sistem koji tako često, i kod dece i kod odraslih, uništava ličnost i inteligenciju? Da li želimo da održavamo nepromenjenju pedagošku praksu, istovetne nastavne sadržaje, evaluaciju-selekciju nasleđenu iz ranijih vremena? Ne. Utopijsko stanovište je kamen temeljac našeg prodloga za školu i obrazovanje.

Pedagogija je osuđena na utopiju

Polaganje nade i verovanje u budućnost nisu vrlina, već izraz društvene inteligencije i hrabrosti. Prihvatati tuđe mišljenje, obuzdavati nasilje, negovati empatiju, stvarati prostor za zajedničko razmišljanje i delovanje, biti oprezan sa rečima i njihovom upotrebom, stvarati individualnost u kolektivu, raspravljati – to su ideje vodilje našeg angažovanja.

Bez škole koja svakom detetu i odraslom u našim zemljama daje mogućnost i slobodu da izgrade zajedničku i dostojanstvenu budućnosti – bez škole koja pokušava da se istinski transformiše – nikakav trajni izlaz nije moguć u političkom i humanom smislu. Borba nije laka, ali je uveliko započeta. Mnoge aktivnosti u Francuskoj i u svetu to potvrđuju.

Čovečanstvo je JEDNO. Njegova različitost je njegovo bogatstvo. Naša obrazovna i građanska aktivnost mora se rukovoditi sloganom *Svi su sposobni*.

Činjenično stanje

Sve je rečeno, ali ništa nije učinjeno

Protivrečni zadaci

Mi smo nasledili jedan prećutni društveni sporazum, koji školi dodeljuje dvostruku ulogu:

- da vaspitava i obrazuje svu decu;
- da istovremeno organizuje društvo tako što vrši selekciju iste te dece.

Mi, prosvetni radnici, dovedeni smo u šizofreno stanje. Ono nas sprečava da obavljamo svoju vaspitnu misiju. To stanje, koje potvrđuju istraživanja u obrazovanju, istrajava zahvaljujući načinu rada koji se ustalio u školi.

Škola je postala institucija kojoj je, paradoksalno, potreban neuspeh da bi funkcionisala. Kvalifikacija i diskvalifikacija su spojene kao dve strane medalje. Bez diskvalifikacije jednih nema kvalifikacije drugih.

Škola stvara probleme, a onda osmišljava i razvija razne mehanizme kojima se bori protiv njih; ali ti mehanizmi su neefikasni, a problemi koje škola treba da otkolini i dalje postoje. Jer je novim zanimanjima koja žive od otklanjanja problema potreban neuspeh da bi opstajala. Tako se stvara začarani krug.

Prikrivena suština

Tako se unutar školskih zidova “tajno odigrava” jedan društveni proces, istovremeno suštinski važan i sramotan: rana selekcija onih kojima će biti uskraćeni “visoki položaji u društvu”. To razvrstavanje se prihvata jer izgleda legitimno.

Legitimnost pod znakom pitanja

Tu legitimnost, u društvenom i pedagoškom smislu, stvara samo ponašanje neuspešne dece: ona vrlo rano usvajaju subjektivno uverenje da su odgovorna za to što su im uskraćene neke ugledne škole, smerovi ili odeljenja. Tom prebacivanju odgovornosti sve više su skloni i roditelji.

Škola uspešno obavlja svoj zadatak: ona tera učenike i njihove roditelje da u krajnjoj liniji prihvate na sebe neuspeh koji proizvodi škola. Ali niko od aktera nije svestan te pojave. Učenički roditelji imaju puno poverenje u obećanja koja im daje škola.

Sloboda, bratstvo, jednakost, vrednosti koje ističe škola, okrenute su naopačke selekcijom koja se opravdava tobožnjim obrazovnim značajem: “potreba za ocenjivanjem”, “opravdanost takmičenja”, kažnjavanje. Ovi argumenti, u stvari, pojačavaju društvenu segregaciju tako što uspuštavaju hijerarhiju među znanjima, kulturama i osobama.

Boriti se

Nemoguće je boriti se protiv programiranog neuspeha ugrađenog u školski sistem. Razni vidovi školske prakse služe tom zastranjivanju zato što su u skladu sa onim što nalaže institucija. Tom vrtlogu segregacije uspešno se odupiru same retki aktivisti. Neposlušnost je stoga neizbežna.

Ipak postoje pedagoški postupci koji se ne zasnivaju na selekciji i odeljenja u kojima se ne dosađuje! Gde škola nije “mučenje”! Gde se uči i podučava sa zadovoljstvom. Ali pošto uspeh takvih postupaka može da ugrozi sistem, on sam ne može da ih vrednuje i još manje da ih uključi u sebe. Takva dragocena iskustva ostaju isuviše marginalizovana da bi se šire rasprostranila.

Postoje i pedagoški pokreti koji pokazuju kako bi izgledala škola bez isključivanja i čak teorijski zasnivajuju svoje iskustvo, ali se iz istih razloga njihov uspeh sistematski obezvređuje, a njihovi stavovi se pobijaju, opovrgavaju i iskrivljuju. Kao i svako iskustvo koje može da ugrozi sistem. Osim toga, obrazovanje nastavnika ne organizuje se tako da oni postanu pedagozi, prakričari-istraživači čije se društveno angažovanje sastoji u tome što predlažu “praktične teorije” za obrazovanje u skladu sa potrebama svog radnog mesta. To školu lišava dragocenih modela dobro osmišljene vaspitne delatnosti.

Sa stanovišta demokratije, hitno je potrebno preispitati dosadašnju školsku praksu, inače će javna škola kao takva nestati.

Razgraditi sadašnjost, osmisliti budućnost

Škola se teško oslobađa shvatanja koja su preovladavala ranije, a preovladavaju i danas u našem društvu nejednakosti: eksploatacija čoveka od strane čoveka, porobljavanje, prinudne migracije, razni oblici autoritarnosti, sukobi, ratovi i kolonijalizacija, seksizam, rasizam, etničko razdvajanje, odbijanje istorijskog pluralizma, strah od “drugog”.

Odvažiti se na utopiju predstavlja neophodan uslov za konstrukciju i rekonstrukciju planetarnog društva oslobođenog zabluda iz prošlosti. I to najpre u školi, gde upravo treba preispitivati ona uverenja, stavove i verovanja koji opterećuju budućnost mladih, i zameniti ih predlozima koji imaju veću emancipatorsku vrednost.

Naše utopije u vezi sa uvreženim shvatanjima i stavovima:

- **Uverenje da je nemoguće izbeći isključivanje, diskriminaciju i nasilje** koji vladaju u institucijama Republike. Mi se, naprotiv, zalažemo za to da se stvore uslovi za mešanje kultura, za “kreolizaciju”, kako bi se kroz ljudske priče i pokretljivost pojavila nova dela, novi ideali i novi odnosi. Ponovo povezati istorijske niti i zajednički stvarati budućnost koju ćemo deliti.
- **Dete koje se smatra slabim**, lošim, koje treba korigovati i uspraviti, koje je nerazborito i sklono lenjosti, a koje mogu da usprave jedino autoritet, kažnjavanje i “nulta tolerancija”. Neophodno je promeniti takvo shvatanje deteta, kao i odnos prema školi, učenju i kulturi; omogućiti da se humanističke vrednosti prenose istovremeno sa znanjem; demokratski raditi sa građanima bilo koje kulture bez obzira na njihov identitet, bez izopštavanja, bez uspostavljanja hijerarhije.
- **Bratstvo se meša sa sažaljenjem**, što podstiče i održava pomoć “defavorizovanima” i na taj način pojačava nejednakost i čini je legitimnom. Naprotiv, solidarnošću svih aktera angažovanih u učenju može se izgraditi bratstvo, čije stvaranje sprečavaju formalne i neformalne lekcije koje se neprestano dele.
- **“Jednake šanse”** koje **navodno** garantuje škola jesu društvena laž. One učvršćuju nepravedni sistem razvijajući osećanje da svako “zaslužuje” svoju sudbinu. One sprečavaju da se neko žali ili da nešto zahteva, pošto je već “učinjeno sve” da bi se svima dala šansa da uspeju! Ta obmana zasniva se na postavci da se **uspeh jednih i neuspeh drugih** objašnjava urođenim “darom” ili pak ličnom zaslugom.
Mi tvrdimo da takve predstave proističu iz pogrešnog shvatanja razvoja i učenja. I iz činjenice da je teško priznati da se uspeh i neuspeh izgrađuju u društvu. Zbog toga je hitno potrebno da zajedno kritički analiziramo mehanizme društvene diferencijacije i hijerarhizacije; da razumemo i objasnimo nasilje rasprostranjeno u školi i u svim drugim institucijama, a koje pogoduje održavanju nejednakosti.
- **Prenošenja znanja sa razumevanjem**: to shvatanje primorava učitelje da budu dovoljno umešni da popune prostor koji deli onoga ko ne zna od znanja koja treba da dostigne; to shvatanje opravdava i pojačava nejednakost shvaćenu kao nešto što je dato samo po sebi; posledica je to što potčinjeni odustaju od znanja za koja misle da su im nedostupna.

Naprotiv, treba se uzdati u istraživanje i pedagošku inventivnost da bi se izgradilo bratstvo iz koga će se roditi emancipacija; u uzajamno razumevanje između učenika i ostalih aktera u školi; u solidarnost u učenju; u sposobnosti nastavnika da sprovedu planove koji omogućuju svima da uspeju zajedno.

- **“Lepo ponašanje”** kao novi vid normiranja. Ono ima za cilj da svakoga usaglasi sa slikom idealizovanog učenika, koji je “po prirodi” tačan, revnistan i vredan, koji svojevolejno učestvuje u životu škole i koji je “srećom” potpuno lišen kritičkog duha!

Nasuprot tome, mi želimo da stvorimo prostor za mišljenje i delatnost gde upitanost izaziva čuđenje, znatiželju i zadovoljstvo u zajedničkom učenju. Potraga za smislom je pokretač svakog vida učenja i put ka sticanju individualne i kolektivne emancipacije.

- **Uverenje da je takmičenje** izvor motivacije, da podstiče učenje, da opravdava napore i žrtve, tako što razdvajaja zadovoljstvo i rad.

Izbegavajući bilo kakvo ukalupljivanje, mi želimo da kroz saradnju ujediniemo zadovoljstvo i rad, da podstičemo otkrivanje, da uvažavamo svačije iskustvo, da negujemo empatiju.

- **Sistem selekcije** koji aktivnost učenika usmerava ka dobijanju dobrih ocena, a ne ka sticanju i utvrđivanju znanja; on tako stvara konkurenciju među učenicima i dovodi u čorsokak kako učenike iz najširih narodnih slojeva, tako i samu demokratiju.

Preko je potrebno da najzad razdvojimo kontrolu i evaluaciju. Da evaluaciju počnemo da shvatamo kao nešto čime se osmišljava delatnost, i to na osnovu analize pređenog puta i puta koji tek treba preći; da probudimo kritički duh; da osmislimo nastavne situacije koje nastavnicima i učenicima omogućuju da oseću koliko je rad važan za učenje, i to rad koji se obavlja u klimi poverenja i bez straha od osude; da cenimo i vrednujemo napor učenika.

Sada kada smo stekli svest i uverenja, potrebno je da činjenično stanje i svoje predloge pretvorimo u dela.

Težnje škole

S utopije na delo

Potrebna nam je ambiciozna škola, koja sve učenika smatra inteligentnim i jednakim.

Škola koja se zasniva na razboritosti i realističnosti: koja se poziva na razboritost nasuprot trenutnoj ljudskoj zbrci i na realističan odnos prema stečenim znanjima i iskustvima. Da bi se postigao uspeh, treba se osloniti na to što je postignuto, kao i na energiju koje se već ispoljava i samo želi da bude dodatno upotrebljena u toj zajedničkoj utopiji, i u oblasti učenja i u oblasti obrazovanja građana.

Škola koja ohrabruje i podstiče znatiželju, čuđenje, duhovitost, neobične događaje, nepredvidljive susrete, stvaranje, intelektualno previranje, nered koji dovodi do novih otkrića, koji daje sigurnost da se prevaziđe strah, da se prihvate nejasnoće i neizvesnost pre nego dogme; da se neprestano podstiče želja za učenjem, da se postavljaju vlastita pitanja i da se ona suočavaju sa tuđim pitanjima, da se odoli svakoj vrsti uticaja.

Škola koja postavlja izazove, probleme koje treba rešiti, teškoće koje treba prevazići: to zahteva da osoba pokrene svoju energiju, inteligenciju i ljudskost, jer tada napor obećava da

će se vrata otvoriti, da će se postići nenadani uspeh, da će se znanje unaprediti, da će se steći nove veštine, da će se doživeti neočekivane pustolovine, da će se dostići emancipacija.

Škola koja ne uspostavlja hijerarhiju između nastavnih predmeta, koja odbija podelu na manuelno i intelektualno i koja, naprotiv, u svakoj nastavnoj situaciji ume da iskoristi delovanje ljudskog mišljenja. Škola koja ne nudi sterilna znanja u ime navodne nepristrasnosti, već učenicima osvetljava polemičnu prirodu svakog raskoraka u znanju i mišljenju.

Škola u kojoj se znanje deli sa drugima, u kojoj se sa radošću uči i stvara zajedno, u kojoj se hrabro kroči putevima kojima su išli naši prethodnici i učestvuje u onome što predstoji, a to je zajednička izgradnja i oblikovanje sveta.

Škola u kojoj su svi sposobni, škola koja teži tome da svako postigne najviše što može zahvaljujući saradnji, uzajamnom pomaganju i visokim ciljevima. Škola jednakosti na delu, a ne na rečima.

Naša je odgovornost da izgradimo takvu ambicioznu školu koja sve učenike smatra inteligentnim i jednakim.

